

dominancia, a szórakozás, kikapcsolódás lehetősége, amit a színjátszás nyújthat, a tanulás, az én-fejlődés lehetősége. A gyerek részéről ezek a tényezők tarthatják fenn a motivációt.

De nagyon fontos még – hallhattuk az előadótól – az együttműködés, a versengés lehetősége is. A színjátszás csapatmunka, a csoportdinamika jó értelemben vett versengést eredményezhet, és ez is lehet motivációs tényező. És természetesen elhanyagolhatatlan az a társadalmi közeg is, amiben a színjátszó, a színjátszó csoport él, mert ennek megítélése és támogatása, és a színjátszás során elérhető sikerélmény is kiemelkedően fontos a motiváció szempontjából.

Tehát mindezek kellene ahhoz, hogy a gyermeki, természetes, spontán szerepjáték megmaradjon, és igazán fejlesztő hatású, belső motivációjú igényből kinövő színjátszás lehessen belőle.

Tóth Adél

„Ha valaki lát valakit a rozsföldeken...”

bepillantás a Vécsey Színpad előadásának próbafolyamatába

A Vécsey Színpad hosszú évek óta dolgozik együtt Budapesten. Előadásaikkal a gyermekszínjátszó és a diákszínjátszó fesztiválok gálaműsoraiban szinte minden évben megfordulnak. A színjátszó gyerekek, akiket a Színház–Dráma–Nevelés módszertani hétvége keretei között megtartott tréningen láthattunk, évek óta dolgoznak együtt: összeszokott, hatékony kis csapatná váltak. A most tizenöt-tizenhat éves kamaszok Ledőné Dolmány Mária és Ledő Attila vezetésével ebben az évben J. D. Salinger Zabhegyező című regényét akarják színpadra állítani. Pontosabban a regény alapján szeretnék létrehozni egy előadást. Mert az előadások, amik megszületnek nem csupán irodalmi művek adaptációi. Ezek az előadások a gyerekekről, a játzókról szólnak, mindazokról, akik közösen vesznek részt egy hosszú és izgalmas alkotófolyamatban, melynek kerete a színjátszás, tartalma pedig mindaz, amit ők maguk megélik, megtapasztalnak és gondolnak a világról.

A csoport és vezetői nem akartak a drámapedagógiai hétvégén demonstrációt tartani egy olyan folyamatról, ami náluk hosszú hónapokig, de akár évekig is eltarthat. Nem vállalták azt, hogy eljátsszák, hogy ők miként is dolgoznak, ehelyett arra adtak lehetőséget, hogy mi, nézők pillantsunk be a megszokott hétköznapi próbákba. Kitérték a próbaterem falait: előttünk mozogtak, beszélgettek, vitatkoztak, színjátszottak – úgy, mintha otthon tennék. A csoport hetente egyszer, négy-öt órán át próbál, így időben is csak ízelítőt kaphattunk, hiszen egyetlen órát tölthettünk együtt a próbáló csoporttal.

Mindig irodalmi művekből indulnak ki. Mindannyian elolvassák a művet, amit választottak, és ezt egy hosszú, beszélgető, vitatkozó folyamat követi. Megbeszélik, hogy mit mond nekik ezt a történet, milyenek a szereplők, akik megjelennek, hogy a mű mely részét tartják izgalmasnak, nekik mi fontos ebből a műből, hogy számukra van-e, és ha igen, akkor mi az érvényes mondanivaló. Ez az első „beszélgetőkör” sokáig tart, hetekig, hónapokig. Addig beszélgetnek a kiválasztott műről, amíg van kérdésük és mondanivalójuk. Ezzel elérik azt, hogy a következő szinten, amikor jeleneteket kezdenek majd játszani, mindannyian közösen tudjanak mindent, és közös gondolkodás eredményeképp szülessen meg az, hogy mit és hogyan szeretnének színjátszásban, jelenetek formájában kipróbálni.

Amikor elkezdenek a próbafolyamat következő részében jeleneteket készíteni, akkor nem csak arra irányul a törekvésük, hogy életre keltsék a mű számukra fontos jeleneteit, hanem arra is, hogy megmutassák azt, mit látnak még bele a helyzetbe azon kívül, amit már megbeszéltek róla, milyen mögöttes tartalmakat képesek (amelyek eddig még nem jöttek elő) a színjátszással végiggondolni, kiemelni és megmutatni. Azaz önmagukból és önmagukról kell a játzóknak valamit beemelni, beépíteni a készülő jelenetbe. Ez az improvizáló, jelenetkészítő szakasz is sokáig, hónapokig tart.

November 18-án, amikor mi belenézhattunk a próbafolyamatba, már túl voltak a beszélgető szakaszon, és jelenetek készítésével foglalkoztak. Három olyan helyzettel dolgoztak – három kiscsoportban –, mely helyzeteket már megbeszéltek a korábbiakban, de jelenet ezekből a helyzetekből még nem készült. A nyitott próba első húsz percében arra készültek fel, hogy ezeket a helyzeteket megmutassák egymásnak színházi jelenetben.

A felkészülés ideje alatt a próbavezető, Ledőné Dolmány Mária elmondta nekünk: a legfontosabb az, hogy a gyerekek magukról és egymásról, valamint a csoportvezetők a gyerekekről tudjanak információkat gyűjteni ebben az improvizáló szakaszban. Ehhez kapcsolódóan emelnek ki a történetből részeket, gondolatokat, és készítenek ezekből jeleneteket.

Hogy a próbafolyamat egy-egy szakasza – a beszélgetés, az improvizáció – mennyi ideig, hány hétig vagy hónapig tart, az teljes mértékben attól függ, hogy a gyerekek mit hoznak magukból, mennyit tesznek bele a közös munkába. A színházi nyelv, a készülő előadás nyelve pedig az improvizációkból születik meg. Az

improvizációk során elkészült jeleneteket kiveséznek, újrjátsszák, kiegészítik, kiemelik azok egy-egy részét és az újra megcsinálják vagy máshogyan felerősítik. Ez a folyamat, amíg így improvizálnak a történet epizódjaira, helyzeteire, akár fél évig is eltarthat. De közben történnek és születnek a legfontosabb dolgok. Egy-egy improvizáció elkészítésére bőségesen adnak időt a gyerekeknek, egy-egy jelent 20-25 percig készül. Ezzel azt akarják elérni, hogy ne az első, hirtelen ötletek kerüljenek be a jelenetekbe, hanem gondolják és forgassák át magukban a játszó a helyzeteket. Találják meg és mutassák meg a helyzetben lévő többletet, mélyebb tartalmat.

Közben a gyerekek valóban elkészítették a három színházi jelenetet, amelyet végig is beszélt a csoport. Egy-egy jelent után nagyon sokat kérdezték egymást, a jelenet készítőit, ötleteket adtak, gondolatokat villantottak fel, azaz nagyon figyelmesen és nagy erővel, feszülten gondolkodtak azon, amit láttak. Minden jelenettel kapcsolatban megszületett egy út, amin tovább lehet menni, ami alapján újra lehet játszani, vagy tovább lehet finomítani azt, amit csináltak.

A Marczibányi téri próbán az egyik jelenetet kiemelték, azzal dolgoztak tovább. Most már két csoportban vizsgálták azt, hogy a jelenetben megjelenő főszereplő az egyik, már korábban megmutatott helyzetet hogyan képzelel el, és ez mennyire másként történt meg a valóságban. Az egyik csoport dolgozott az elképzelt helyzeten, a másik a valóságon.

Miközben ezeket a jeleneteket készítették a gyerekek, Ledóné Dolmány Mária még elmesélte nekünk, hogy ha nagyon sok gondolat és ötlet merül fel, akkor megnézik, hogy mi az ezekből, ami igazán érdeklő, foglalkoztatja őket, és akkor azzal mennek tovább. Fontos, hogy ők nem Salinger történetét akarják színpadra állítani, hanem egyetlen szálát ebből, ami nekik, az ő csoportjuknak fontos. Így a Zabhegyező kapcsán színpadja rakják a saját történetüket. Amikor már megtalálták azt a szálát, amiről ők előadást akarnak készíteni, akkor – mint a fentiekből kiderül – erre a szála improvizálnak tovább, de már elrugaszkodva az eredeti történettől. Ennek a szálnak a többlet-mondanivalóját erősítik így.

Ezt a szabad improvizációs szakaszt aztán egy kemény rendezői folyamat követi. Már nem a veségetés, hanem a színpadra állítás, a szöveg rögzítése, jelenetek kiemelése és pontosítása a feladat. Ebben a szakaszban, amikor már úgy érzik, hogy tartanak valahol, és azt is érzik, hogy ők maguk már nagyon mélyen belesüllyedtek az előadásukba, megmutatják külső embereknek mindazt, ami elkészült. Ezt nagyon fontos szakasznak tartják, hiszen le tudják azt mérni, hogy a nézőknek mi fogható mindabból, amit ők mutatni szeretnének, és mi nem. A visszajelzések alapján tovább dolgoznak az előadáson.

A végeredmény az lehet, hogy születik egy előadás, ami nyomaiban mutatja csak Salinger Zabhegyezőjét, de érvényes. Lesz egy világ, amiben működik mindaz, amit ők közösen kitaláltak és megmutatnak. Persze olyan is előfordul, hogy a folyamatot nem előadás zárja, mert nem sikerül eljutniuk odáig, de többnyire megszületik a mű.

A gyerekek által készített és nekünk megmutatott jelenetek még az első lépcsőfokokat mutatták. De abban, amit láttunk megcsillant annak a lehetősége, hogy értékes és érdekes előadást fognak létrehozni tavaszra. És ami talán ennél még fontosabb: az a közvetlen, nyílt légkör, ami a gyerekek és vezetőjük körül, között volt a próbán. Beszélgettek, hevesen véleményt nyilvánítottak, gondolkodtak, fontos volt nekik, hogy hozzászóljanak, hogy részesek legyenek. Ebből volt érezhető és látható az, amiről a csoportvezető beszélt: születni fog egy előadás, fog születni egy előadás, és ez erről a csoportról fog szólni, és érvényes lesz. Már most látszik, hogy így lesz.

(Ledóné Dolmány Mária segítségével)

Tóth Adél

A demokrácia és a szabályok életjáték korhatár nélkül¹

Simon Mária²

Az európai gondolat legfontosabb eleme a demokrácia és a jó értelemben vett közéletiség, azaz a „citoyen” tudat. Ennek alakítását, fejlesztését természetesen már az oktatási intézményekben kell elkezdni,

¹ A dramatikus módszereket (is) alkalmazó tréningről szóló ismertetőt a Magyar Pedagógiai Társaságtól kaptuk. A kitekintés jegyében közöljük ezt a rövid írást – lévén éppen ez volt az ideai drámapedagógiai hétvége programjainak fő szervező elve, s erről számoltunk be lapunk 37-52. oldalán. Az alkalmazási terület szempontból újdonság, és nem pedig módszereiben.

² A szerző Street Law szupervizor.